

CROSSING BORDERS

movements and struggles of migration

Crossing Borders! streeft ernaar de netwerken en de praktische strijd rond migratie te bevorderen. Eerdere nummers behandelden conflicten in West- en Oost-Europa, Afrika en de Verenigde Staten. In dit nummer hebben we het over de migratie door vrouwen, en dit is niet de eerste keer: vermits we menen dat dit een cruciaal perspectief is om transnationale bewegingen en de organisatie van arbeid (zie nummers 3&4) te begrijpen. Dit nummer van Crossing Borders! zal eerst verspreid worden op het openingsinitiatief van de transnationale actieketting – Fight the Monster! Against Border Regime: Transnationalization now! (Februari tot oktober 2008) – in Amsterdam, op 2 februari (zie pagina 4). Ondersteun het project van de meertalig nieuwsbrief door bij te dragen en te verspreiden! Contact: frassainfo@kein.org &: www.noborder.org

transnational newsletter, 5th Issue, February 2008

Vrouwen in beweging!

Vrouwen bewegen. Vrouwen zijn sleutelfiguren in globaliserende bewegingen. Over migratie spreken vanuit de concrete ervaringen van migrantenvrouwen is geen kwestie van politieke correctheid. Het is daarentegen een strategisch perspectief dat ons toelaat om de algemene transformatie van geseksualiseerde en geracialiseerde arbeidsverhoudingen op een transnationale schaal te begrijpen. De migratie van vrouwen betekent een subjectieve breuk met de geseksualiseerde familierelaties in de landen van herkomst. Het is eveneens een proces van terugtrekking uit de productiemodellen waarin vrouwen nog steeds de rol van biologische en sociale reproductie toeschreven krijgen. Traditionele geseksualiseerde relaties worden aldus ontworpen door de globaliserende bewegingen van vrouwen.

Maar migrantenvrouwen blijven in de grip van de geseksualiseerde arbeidsverdeling in Europa en op transnationaal niveau. Deze seksuele stratificatie wordt verder doorkruist met etnische en raciale lijnen, die versterkt worden door de Europese migratiepolitiek, en samenhangen de crisis van de welvaartsstaat en zorgdiensten alsook een transformatie van de sociale reproductie van Europa. Zo bekeken, vertelt de ervaring van de migrantenvrouw die in de zorgsector werkt (p. 2) ons iets over de externalisering van de publieke diensten en de ontmanteling van de welvaartsstaat in Europa, alsook de rekrutering van arbeid die gekanaliseerd wordt in niet-gereguleerde en informele sectoren via het grens- en visabeleid. En dit is niet louter een zaak van migrantenvrouwen, maar heeft betrekking op alle vrouwen over de grenzen heen, in de mate dat de grenspolitiek een nieuwe vorm van geseksualiseerde arbeidsverdeling invoert – verhoudingen waar historisch gezien vrouwen zich tegen verzetten. Zorgarbeid en sekswerk (p.3) zijn paradigmatische sectoren die het politieke karakter van vrouwelijke migratie en haar ambivalenties belichten. Debatten waarin sekswerkers simpelweg gezien worden als slachtoffers van mensenhandel, gedwongen tot prostitutie, zijn consistent met die posities die migrantenvrouwen verwijten dat ze hun landen en families verlaten, om de dienstverleners van buitenlanders te worden. Beiden voorstellingen van zaken gaan voorbij aan de rijkdom en complexiteit van de ervaringen van vrouwen, en hun potentieel om de werkelijkheden rondom hen te veranderen. Het is precies vanuit dergelijke

ervaringen, in plaats van abstracte theoretische modellen, dat we de impact van vrouwenmigratie op arbeid en sociale verhoudingen in Europa willen bespreken.

Deze impact doet zich precies voor in sectoren waarvan men doorgaans niet denkt dat ze getroffen zijn door seksuele verschillen en discriminatie. De geschiedenis van de precarisering (bestaansonzeker worden) door de exploitatie van migrantenarbeid is bijvoorbeeld welgekend in de agrarische industrie in Spanje, waar migranten uit Noord-Afrika vervangen werden door Oost-Europese migranten die slechter georganiseerd zijn en minder betaald worden. Vandaag de dag kent deze geschiedenis een nieuw hoofdstuk met de rekrutering van migrantenvrouwen. De werkgevers – met de overheidssteun van immigratie- en arbeidswetgeving (p. 2) – verkiezen migrantenvrouwen die, als moeders met kinderen in hun landen van herkomst, gemakkelijker bloot te stellen zijn aan chantage en minder geneigd zijn om voor betere werkomstandigheden te strijden. Zo beschrijven werkneemsters in West-Europese textielbedrijven die naar Roemenië migreerden hun situatie (p. 3). Hun ervaringen richten de aandacht op de transnationale dimensie van de industriële kettingproductie en de genderde dimensie van arbeid over de grenzen heen.

Of het nu gaat om de zorg-, seks-, agrarische of industriële sector, de verhalen van vrouwen manen ons aan om de kwestie van de politieke organisatie van arbeidsverhoudingen en de arbeidsmarkt vanuit een genderperspectief te bekijken. Collectieve organisatie in deze context is vaak moeilijk en complex. Dit heeft enerzijds te maken met de woon- en werkomstandigheden van migrantenvrouwen, hun legale status, en de dubbele dagtaak van productief en reproductief werk waar de meerderheid van de vrouwen nog steeds mee te maken heeft. Anderzijds zijn er conflicten en spanningen die te verband houden met verschillen in leeftijd, klasse en etniciteit. Het is de uitdaging om, ondanks de verschillen, coalities te bouwen en een gemeenschappelijk strijdtoneel te vinden dat vertrekt van de specificiteit van vrouwelijke migrantenarbeid; met andere woorden, van een begrip van de gegenderde en geracialiseerde structuur van zowel arbeidsverhoudingen alsook de strijd voor bewegingsvrijheid en het recht om te blijven.

Vrouwen in beweging!

Vele migrantenvrouwen die vandaag in Europa aankomen worden gedreven door een proces dat een breuk en een terugtrekking inhoudt: het achterlaten van onderdrukkende genderverhoudingen, op zoek naar economische onafhankelijkheid en autonomie, en naar nieuwe mogelijkheden om kinderen in groot te brengen. Maar op het kruispunt van de migratiepolitiek en een transformatie (en geen verdwijning) van de seksuele arbeidsverdeling, vinden migrantenvrouwen geen “bevrijdende” horizon: eens ze in Europa belanden, bevinden ze zich in de grip van bestaansonzekere en slecht betaald zorgarbeid en sekswerk.

De huidige zorg crisis, en de openingen die deze creëerde, had een gelegenheid kunnen bieden om de sociale organisatie van zorg te herdenken. Maar de crisis kent een reactionaire sluiting: met de creatie en voortdurende uitbreiding van een extreem bestaansonzekere zorg- en dienstenmarkt, mogelijk gemaakt op de rug van vrouwelijke migrantenarbeidskrachten; de externalisering van de publieke diensten en de proliferatie van persoonlijke diensten; en de stijgende rekrutering van huishoudkrachten die gevangen zitten tussen irregulariteit, een quotabeleid en de restricties op werkvergunningen voor migranten.

Op die manier kent de seksuele arbeidsverdeling een nieuwe stratificatie langs etnische lijnen. Dit betekent niet dat de zorg voor kinderen, ouderen en zieken ophoudt van voornamelijk een privé-aangelegenheid te zijn, doorgaans in de handen van vrouwen die vervolgens hun arbeidsbeschikbaarheid moeten zien te verzoenen met hun zorgbeschikbaarheid, en die beroep doen op de nieuwe markt van zorgdiensten in hoeverre hun mogelijkheden dat toelaat. En ze dragen, in ieder geval, altijd de schuld als er iets misgaat. De schuld is tweezijdig: de autochtone vrouwen zijn schuldig aan het “verlaten” van hun huis en hun kinderen in de handen van vreemden; en de migrantenvrouwen zijn eveneens schuldig aan het

achterlaten van hun kinderen en echtgenoten in hun landen van herkomst, om vervolgens de verdachte zorggevers te worden in huishoudens waar ze steeds als indringsters gezien worden.

In deze reactionaire sluiting van de zorgcrisis zijn wij, als migranten- en autochtone vrouwen, schuldig, maar gescheiden, gesegregeerd en rivalen. Maar tussen al het koken, zorgen en baden begint een geraas op te stijgen. Dit geraas vertelt ons over de benauwdheid van het opgesloten leven van huishoudelijk werk, en vooral met een inwoonregime; over de woede tegen het dienstkarakter van een baan die nog steeds in heel Europe onder “speciale” arbeidsregimes valt (lees, minderwaardig aan zogenaamde “echte banen”), en over de spanningen van het zorgdragen voor je eigen kinderen via lange afstandsgesprekken aan de telefoon. Het is een geraas die de waarde van zorg, betaald of onbetaald, opeist, en de affectieve dimensies die altijd op het spel staan, de banden die gesmeed worden en die, als puntje bij paaltje komt, de voorwaarde zijn voor de samenleving, de hele samenleving, om te bestaan. Dit geraas blaast nieuw leven in de politisering van zorg die het feminisme in het verleden initieerde, maar vanuit een nieuw perspectief. En in een internationale dimensie, omdat het conflict niet enkel op de condities, middelen, tijd en erkenning van zorg te geven en krijgen hier, in Europa, focust, maar ook in de plaatsen van herkomst van de migrantenvrouwen. In plaats van sympathie te voelen voor deze vrouwen, kunnen we beter een coalitie aangaan met dit geraas, en het in verband te brengen met ons eigen ongenoegen, en onze aspiraties dat zorg ophoudt van een vrouwelijke en private last te zijn. Zorg moet een sociale kwestie worden, die de politiek uitdaagt waardoor migrantenvrouwen de slechtste posities in de markt van zorgdiensten innemen, en die er onder meer voor zorgt dat de seksuele en reproductieve strijd van het feminisme niet eindigt met “we wonnen maar we verloren”.

Dissolving pacts. Women's tales across the factory

"Ik wilde naar Italië te gaan, maar ik kon enkel een baan vinden thuis bij een bejaarde. Ik heb altijd geweten dat ik dat niet kan. Iedereen kent haar eigen limieten". Het is paradoxaal om over vrouwen in beweging te praten beginnende bij Maria's woorden, of van die van Lionela, die niet wilden vertrekken om *"het werk te doen dat Roemeense vrouwen doen, prostitutie. In een uur zou ik evenveel geld verdienen als ik in de fabriek verdien. Maar het interesseert mij niet."* Deze vrouwen beslissen om te blijven; ze weigeren het "lot" van de transnationale seksuele arbeidsverdeling. Desalniettemin zijn ze protagonisten in die arbeidsverdeling. Ze werken in de Italiaanse textiel fabrieken in het zuiden van Roemenië, waar kapitaal achter de winst aanliep – de winst van het loonverschil en het gebrek aan vakbonden. *"Als er een vakbond was",* zegt Lionela, *"zouden er elke dag stakingen zijn".*

De textiel fabrieken die naar Oost-Europa migreerden, stellen vooral vrouwen tewerk. 80%, in Lionela's fabriek, *"jonger en ouder. Ze zijn klein en slank",* kunnen makkelijk bewegen tussen de weefgetouwen. Maar er is nog een reden, volgens Oana: *"de lonen zijn laag, maar het zijn arme vrouwen, met veel kinderen thuis. Ze hebben het geld nodig".* Moeder zijn, arm zijn, betekent blootstelling aan chantage en geweld. De bazen noemen je een "hoer" als je traag werkt. Michela zegt: *"elke dag probeerde mijn ploegbaas het met mij, maar ik zei hem: 'laat mij met rust, ik ben niet wat je denkt dat ik ben.' Maar er zijn mannen die dit gewoon doen."*

In de fabriek mogen de arbeidsters niet met elkaar spreken tijdens werkuren, en sommige vrouwen zeggen dat de relaties met hun collega's niet makkelijk zijn, omdat *"we allemaal vrouwen zijn, en afgunst is groter tussen vrouwen."* Maar dat kon communicatie en autonome strijdervaringen niet verhinderen. Maria vertelt over een staking toen de lonen niet uitbetaald werden. Vrouwen *"waren resoluut, want het was bijna vakantie. We kwamen overeen om de machines niet aan te raken tot ze ons betaalden. Nog geen drie uur later kregen we ons geld! Zonder leider, al de vrouwen waren leiders."* Maar het lukt niet altijd om te organiseren. Michela brengt een gefaalde staking in herinnering: *"we waren buiten en de baas zei: 'De stad is vol met meiden die ik hier kan brengen! Als jullie niet naar binnen komen, dan hoeven jullie niet meer terug te komen!' We hadden geen andere plek om naar toe te gaan, wat konden we doen?"*

Maar er hangt verandering in de lucht. Volgens Oana zijn *veel vrouwen hun baan aan het verlaten, omdat de lonen niet genoeg zijn. Sommige gaan naar het buitenland, en het is het waard.* Vrouwen zijn niet langer bereid voor deze lonen te werken, hetgeen Sonoma, een Italiaanse textiel fabriek die naar Bacau migreerde, ertoe leidde om 400 Chinese vrouwen te "importeren" om tegen 50% minder loon te werken dan de Roemeense vrouwen. Maar de Chinese arbeidsters begonnen ook een beter loon te eisen. Dit waren niet de afspraken, zei de baas van Sonoma. Maar wanneer vrouwen de afspraken ontbinden, begint de wereld te bewegen.

Bittere aardbeien **

Hafid Kamal is een gelukkige man. Als directeur van het ANAPEC, het Marokkaans Werkgelegenheidsbureau, beheert hij de opdrachten vanuit zijn comfortabel kantoor: "We ontvingen een opdracht van citrusvruchten- en kiwi-producenten Haute Corse (Frankrijk): 400 mannen van 35 tot 50 jaar," vertelt hij aan het Franse dagblad Libération. "[De] Spanjaarden zijn zo tevreden met ons werk dat ze alvast 10.000 vrouwelijke werkers bestelden voor volgend jaar" verklaarde hij in 2007. Marokko lanceert reeds een vierde rekruteringscampagne, en meer dan 12.000 veldarbeiders zullen in 2008 naar Spanje reizen. En niet zomaar iedereen maakt deze reis: om aardbeien te plukken in het Spaanse Estremadura moet je een vrouw zijn, arm, tussen 18 en 40 jaar, getrouwd en moeder van kinderen onder de 14. Je moet ook gehoorzaam zijn, of het volgende jaar krijg je geen contract meer. Het contract duurt 3 tot 6 maanden, zonder enige garantie dat het hernieuwd wordt. De arbeiders worden verondersteld een salaris van 30 tot 35 € per dag te krijgen. De geldtransfer naar Marokko gebeurt door Caixa de Catalunya, via een overeenkomst met de Banque Populaire in Marokko. Dit salaris, dat over 3 tot 6 maanden verdiend wordt, zal 12 maanden lang moeten meegaan, en dient om de kinderen te voeden die ze moesten achterlaten om in Spanje te werken. De banken, altijd klaar om leningen aan te bieden, sporen hen aan om micro ontwikkelingsprojecten op te starten. Wie zei dat niemand om ontwikkeling gaf?

Dit is hoe Europa, dat zich opwerpt als de voorvechter van vrouwenrechten in moslimlanden, jonge moeders van hun kinderen scheidt, en alle wetten rond non-discriminatie op de arbeidsmarkt met de voeten veegt. En dit met belastingsgeld, gegeven dat Europa tussen 2005 en 2007 1.2M€ vrijmaakte voor ANAPEC en Spaanse productieverenigingen om de rekruteringscampagnes te financieren. Dit is hoe Marokko zijn armen afschudt, door ze aan Europese slavenhandelaars te lenen. Er staan zelfs geen namen meer op de visa. Arbeidskrachten worden hier per ton geëxporteerd.

Ik vergat er bijna aan toe te voegen: als je aardbeien op de markt ziet, eet smakelijk!

** De titel van een brochure door de Andalusische SOC (Sindicato de los Obreros del Campo) over de verschrikkelijke werkomstandigheden van vrouwen die aardbeien plukken (The bitter taste of our fruits and vegetables, 2000).

Vrouwenhandel overdenken:

Slachtoffers van georganiseerde criminaliteit. Slachtoffers van mannelijk geweld. Seks-slavinnen. Dit zijn gebruikelijke termen om migrantenvrouwen in de seksindustrie binnen de EU te beschrijven. In tegenstelling tot 'vrijwillige migratie' zoals smokkelen, wordt mensenhandel gedefinieerd als een niet-consensuele vorm van migratie die gericht is op het uitbuiten van migrantenarbeid, zowel binnen de seksindustrie of in een andere sector. Dit begrip van mensenhandel geeft aanleiding tot NGO- en overheidsinterventies op twee vlakken: het opzetten van beschermingsprogramma's voor slachtoffers van mensenhandel, en het aanspannen van grenzen- en visaregimes om de netwerken van georganiseerde criminaliteit te bestrijden.

Beschermingsprogramma's voor slachtoffers moeten niet van tafel geveegd worden; ze bieden tijdelijke verblijfsvergunningen aan migranten. Maar ze moeten evenmin bejubeld worden. Ze gooien de complexiteit van de verlangens en projecten van vrouwen ten grabbel aan de categorie 'slachtoffer', en vernederen bijgevolg het verzet van vrouwen tegen structurele ongelijkheden alsook hun strijd om hun leven te veranderen. Bovendien geven beschermingsprogramma's voor slachtoffers aanleiding tot anti-prostitutiewetten, die alle migrantensekswerkers in de categorie van slachtoffer stoppen en de arbeidscondities en rechten van sekswerkers aanzienlijk verslechteren.

Grens- en visaregimes moeten eveneens herbekeken worden in relatie tot mensenhandel. Wanneer formele migratieroutes ontoegankelijk worden, dan wenden migrantenvrouwen zich tot irreguliere kanalen. Striktere controles en restrictievere immigratieregulaties die mensenhandel willen verhinderen, beschermen vrouwen niet van misbruik, maar bevorderen integendeel de kwetsbaarheid van vrouwen ten aanzien van geweld, in de mate dat ze de controle vergroten van de zogenaamde derde partijen over migranten, zowel tijdens de reis en bij aankomst. De huidige mechanismen van migratiecontrole in de EU dragen met andere woorden bij aan de productie van 'irreguliere' migratie, en duwen vrouwen in de richting van mensenhandel en prostitutie.

Door de analysetermen met betrekking tot mensenhandel te verleggen van geweld en georganiseerde criminaliteit naar migratie en arbeid, worden nieuwe politiek en interpretatieve mogelijkheden gecreëerd. In analytische termen, biedt dit ons de mogelijkheid om de impact te onderzoeken van restrictieve immigratie- en arbeidspolitiek op de levens van migrantenvrouwen en sekswerkers. In politieke termen, houdt het ons weg van het gevaar van medeplichtigheid met de anti-immigratie agenda van overheden, die tot stand komt als slachtofferschap het kader van referentie is. Bovendien biedt het ons een strijdvlak van politieke allianties, rond de vrijheid van beweging en het verzet tegen arbeid-suitbuiting.

Sleutelbeleidsinstrumenten:

De EU directie over mensenhandel – introduceert een verblijfsvergunning voor slachtoffers van mensenhandel en voor derde landen burgers die schade leden tijdens het smokkelen. De directieve's eerste doelstelling is echter niet de bescherming van slachtoffers, maar de vervolging van mensenhandelaars. Verblijfsvergunningen worden in feite toegekend aan die slachtoffers die met de politie samenwerken. Zie <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33187.htm>

Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings – dit is een uitvoerig verdrag gefocust op de bescherming van slachtoffers terwijl het eveneens de vervolging van mensenhandelaars inhoudt, preventiemaatregelen en het oprichten van onafhankelijke monitoring. De EU landen zijn traag in het ratificeren van de Conventie, omdat ze het als een ondermijning van hun immigratiebeleid beschouwen, alsook een nadruk op de bescherming van slachtoffers. Zie: http://www.coe.int/t/DG2/TRAFFICKING/campaign/default_en.asp

Ongoing struggles:

Los Angeles: In Los Angeles organiseert het Garment Worker Center migrantenarbeiders om te vechten tegen uitbuiting en onveilige werkomstandigheden. De meerderheid van de arbeiders zijn vrouwen en het GWC wil hen in eerste instantie trainen als organisatoren en hen politieke educatie aanbieden. Arbeiders vechten tegen ongewenst seksueel gedrag, zowel thuis als op het werk. We organiseren ook Chinese en Latino arbeiders over de raciale verdeling die in de fabriek heerst heen. Info: www.garmentworkercenter.org.

Migrantenvrouwen strijden in Nederland! De 'Schoonmakers voor een betere toekomst' campagne wil de werkomstandigheden verbeteren van 150,000 schoonmakers in Nederland, waarvan 80% vrouwen zijn. Ze vechten voor duurzame verbeteringen in de industrie, respect en het recht om zich te organiseren zonder repressie. Schoonmakers door heel Nederland organiseren zich, en betrekken hun gemeenschappen bij dit gevecht, voor een beter leven voor henzelf en hun families! Info: <http://www.beteretekomst.org/>.

Groot-Brittannië: Een toenemend aantal strijdbare vrouwen in Londen, die werken met de vakbonden, migrantenzelforganisaties, en Kalayaan – een organisatie die met migranten huishoudkrachten werkt – blijven actievoeren tegen de overheidswetten die vrouwen in de illegaliteit duwen, en hen afhankelijk maken van een werkgever om hun visa te verlengen, wat de macht vergroot van de werkgevers die misbruik kunnen maken van de irreguliere status van de vrouwen. Kalayaan creëert een ondersteunend netwerk van migrantenvrouwen en migranten huishoudkrachten, met het doel om de werkervaringen van de vrouwen te delen, om toegang tot publieke diensten te vergroten en om uit hun status van onzichtbaarheid te komen. Info: www.kalayaan.org.uk/

NextGENDERation is een transnationaal Europees netwerk van studenten/s, onderzoek/st/ers en activisten/s met een interesse in feministische theorie en politiek, en hun kruispunten met antiracistische, migranten, lesbische, queer, en anti-kapitalistische strijd. <http://nextgenderation.net/>

Agencia Precaria (Het agentschap van bestaansonzekere zaken) is een ruimte georganiseerd door bestaansonzekere vrouwen. We werken ondermeer samen met een groep van migrantenvrouwen die hun brood verdienen als huishoudkrachten, met het doel om huishoudwerk op te nemen in de arbeidsstatuten, en om alle vormen van uitbuiting, racisme en geweld die in huishoudens aanwezig zijn te bestrijden. We smeden eveneens banden tussen deze migrantenvrouwen en andere vrouwen die zorgarbeid doen, betaald of onbetaald.